Redactiunea, Administratiunea
și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Tĕrgulŭ
Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ.
Manuscripte nu se retrimitŭ.

Birourile de anunciuri:
Brașovu, piața mare, Tĕrgulŭ
Inului Nr. 30.

Inserate mai primescŭ în Viena
R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Prețulŭ insertiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta" ese în fiă-care ḑi

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.

Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 franci, pe șése lunĭ 20 fr., pe treĭ lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 franci.
Se prenumĕră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectori.

Abonamentulŭ pentru Brașovŭ
a administrațiune, piața mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe treĭ lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și insertiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 177. Brașovŭ, Vinerĭ, 13 (25) Augustŭ 1893.

Conjurațiunĭ contra limbei române.

Brașovŭ, 12 Augustŭ st. v.

Dumineca viitóre, în ḑiua de s-ta Mariă, era sĕ se întrunéscă în Năsĕudŭ adunarea generală a Associațiunei nóstre transilvane pentru literatura română și cultura poporului românŭ, dér a fostŭ amânată pe timpŭ nedeterminatŭ din causa „îngrijitórelorŭ veștĭ primite despre lățirea colerei".

N'avemŭ până acuma nicĭ o informațiune mai detailată privitóre la acésta amânare; nu scimŭ décă onoratulŭ comitetŭ alŭ Associațiunei a primitŭ acele veștĭ chiar dela autoritățile din comitatulŭ Bistrița-Năsĕudŭ, orĭ numai dela privațĭ și din raporturile ḑiarelorŭ, cu alte cuvinte, décă s'a decisŭ a amâna adunarea generală *motu proprio,* orĭ la sfatulŭ și la cererea autoritățilorŭ, orĭ póte chiar la dorința Năsĕudenilorŭ îngrijațĭ de lățirea epidemiei.

Dér nu voimŭ sĕ criticămŭ mĕsura luată de onor. comitetŭ alŭ Associațiunei nóstre, ci voimŭ numai sĕ ne esprimămŭ părerea de rĕu, că nu s'a putută în rêndulŭ acesta ține adunarea nóstră culturală la timpulŭ obicĭnuitŭ și la loculŭ hotărîtŭ și sperămŭ, că totușĭ va fi posibilŭ a se ține mai târḑiu, și încă în tómna acésta.

Va fi cu atâtŭ mai de lipsă sĕ ne întrunimŭ și noi Românii în interesulŭ culturei românescĭ, cu câtŭ contrarii noștri țină mereu întrunirĭ și congrese, în carĭ se prepară și se facŭ formale conjurațiunĭ în contra limbei și culturei nóstre naționale.

Așa s'au întrunită alaltăerĭ în Budapesta două adunărĭ ale ómenilorŭ de scólă ungurĭ: congresulŭ inspectorilorŭ de scóle reg. ungurescĭ și adunarea regnicolară a învĕțătorilorŭ ungurĭ.

Inspectorii de scóle ungurescĭ au voitŭ sĕ dé și ei unŭ semnŭ de viață, deosebitŭ, și au decisŭ sĕ țină în anulŭ acesta primulŭ lorŭ congresŭ la Pesta.

Scimŭ, că inspectorii de scóle reg. ung. suntŭ acele organe ale statului, cărora le este încredințată inspecțiunea superióră asupra învĕțămêntului poporalŭ. Ar fi fostŭ dér in dreptŭ orĭ-ce omŭ cultŭ a se aștepta, că ei vorŭ veni la congresŭ cu nisce espunerĭ și propunerĭ, carĭ sĕ corespundă grelei și însemnatei lorŭ chiămărĭ și se denote seriositate și înțelepciune în aprețiarea marilorŭ interese ale promovării învĕțămêntului poporalŭ pe basa unorŭ principii sănătóse pedagogice și cu respectarea cea mai strictă a legilorŭ esistente?

Dér ce sĕ vedĭ? Inspectorii de scóle ungurescĭ nu și-au putută renega firea și chiămarea lorŭ faptică, nu ideală, care este de a maghiarisa și érășĭ a maghiarisa, și astfeliu prima ședință a congresului lorŭ a culminatŭ într'o discusiune înfocată asupra mijlócelorŭ, ce ar fi a se lua pentru o mai grabnică și mai radicală maghiarisare a scólelorŭ poporale confesionale.

Primulŭ obiectŭ, ce s'a supusŭ discusiunei congresului l'a formatŭ „metoda instrucțiunei limbei maghiare în școlele de altă limbă". Referentulŭ Dr. Emericŭ Nemenyi, inspectorŭ de școle alŭ comitatului Cianadŭ, a cerutŭ sĕ se schimbe actualulŭ planŭ de învĕțămêntŭ pentru școlele poporale, a căruia mare greșélă ar fi, că pretinde ca limba maternă sĕ fiă obiectŭ de învĕțămêntŭ; elŭ propuse ca congresulŭ sĕ enuncie, că și în școlele de limbă nemaghiară, limba de propunere sĕ fiă cea maghiară și că limba maternă sĕ se foloséscă numai ca limbă ajutătóre; sĕ se elimineze din aceste școlĭ studiulŭ limbei materne, pentru-că copii nu potŭ învĕța două limbĭ (sic!); copii sĕ fiă constrînșĭ a cânta cântece ungurescĭ și atuncĭ când nu le-ar înțelege de locŭ (! !) ér la esercițiile gimnastice sĕ se folosescă cuvinte de comandă ungurescĭ.

Voinicosulŭ inspectorŭ a propusŭ congresului în privința acésta o moțiune, asupra căreia s'a încinsŭ o viuă discusiune, la care au luatŭ parte mai mulțĭ inspectorĭ. Resultatulŭ a fostŭ, că majoritatea — erau peste 30 inspectorĭ de față — totușĭ s'a sfiitŭ de a primì o moțiune monstruósă, ca cea propusă de colegulŭ lorŭ din Cianadŭ, și a respins'o.

Dér acuma urmézá unŭ momentŭ fórte caracteristicŭ. Congresulŭ ca sĕ nu mâhnéscă prea tare inima „patriotică" a propunĕtorului, a decisŭ totușĭ a primì propunerile lui monstruóse ca „dorințe" și „părerĭ" ale sale și ale espune în memorandulŭ, ce a decisŭ a-lŭ adresa ministrului de instrucțiune.

Așa stămŭ, cu inspectorii de scóle ungurescĭ! Póte cineva sĕ-șĭ facă o ideiă despre adevĕrata însemnătate a nisuințelorŭ lorŭ, décă va avé în vedere, că chiar a fóiă guvernamentală îi critică aspru, că mergŭ așa departe ca „învĕțarea limbei statului" sĕ vrea sĕ o ușureze prin nisce propunerĭ „scrintite șoviniste" de a se delătura limba maternă și de a se cassa instrucțiunea ei în scólele nemaghiare.

Și pe când se sfătuiau inspectorii ungurĭ în congresŭ, cum sĕ sugrume limba nóstră maternă, în adunarea învĕțătorilorŭ ungurĭ se propunea de a se lua mĕsurĭ severe în contra acelor învĕțătorĭ confesionalĭ, carĭ iau parte la „agitațiunile de naționalitate" și de a se revisuì legea școlară în interesulŭ maghiarisării!

Sĕ mai ḑică acum cineva, că Ungurii nu facŭ totŭ ce le stă în putință, ca sĕ mulțumescă popórele nemaghiare!

Ear noi, cei urgisițĭ și amenințațĭ, ce facemŭ noi ca sĕ ne apĕrămŭ în contra acestorŭ conjurațiunĭ?

CRONICA POLITICA.

— 12 (24) Augustŭ.

Ḑiarulŭ boemŭ „Politik", polemisândŭ cu „Pester Lloyd", despre care ḑice, că totdéuna se nisuesce a justifica **betyarismulŭ maghiarŭ**, scrie următórele: „Incă se mai sĕrbătoresce în Ungaria amintirea primului rege, dér spiritulŭ lui, care voia sĕ înființeze unŭ regatŭ cu drepturĭ egale a tuturorŭ națiunilorŭ, ce trăescŭ acolo — este proscrisŭ din țéră. Cine cutéză astăḑĭ a vorbi de drepturĭ și a timbra de nebuniă tendința de a maghiarisa majoritatea însemnată a popórelorŭ Ungariei, este unŭ *trădătorŭ de patriă*; din contră, se consideră de patriotŭ unguréscŭ acela, care scusă și justifică lupta pe viéță pe mórte, ce s'a impusŭ majorității. Nimicŭ nu póte caracterisa mai eclatantŭ relațiunile de astăḑĭ din Ungaria, decâtŭ mărturisirea lui „P. Lloyd", că în Ungaria esistă milióne de cetățenĭ, carĭ suntŭ inimicĭ statului. Ce statŭ este acela, care are milióne de cetățenĭ contra sa? Fóia ungurescă — ḑice „Politik" — recunósce, ce e dreptŭ, că șovinismulŭ ultragiatŭ alŭ Maghiarilorŭ este de vină, că relațiunile suntŭ aḑĭ atâtŭ de încordate, dér vina principală o pune totușĭ pe naționalitățĭ, carĭ nu suferŭ în liniște sĕ *li-se tragă pelea peste urechĭ*... Resistența naționalităților e după „P. L." o ingratitudine perfidă, căcĭ ele ar fi deja de multŭ maghiarisate, décă bravii Maghiarĭ nu li-ar fi menagiatŭ atâta. Ca dovadă, că câtŭ de ușorŭ ar fi fostŭ acésta, „P. L." se provócă la, „*gradulŭ de cultură superiorŭ alŭ Maghiarilorŭ*". Bine observă „Politik" la acésta, că e o minciună a afirma, că Maghiarii, carĭ sute de anĭ după așeḑarea lorŭ în Europa încă totŭ mai molestau pe vecini cu rapturile lorŭ, ar fi fostŭ pe unŭ gradŭ de cultură mai superiorŭ, decâtŭ popórele așeḑate aicĭ de mai 'nainte și carĭ de vécurĭ se ocupau deja cu agricultura.

*

Din *Alba-Iulia* se scrie, că **ministrulŭ de comerciu Lukács** a sositŭ acolo în

---

FOILETONULŬ „GAZ TRANS."

Consciu de vina sa.

— Novelă criminală de *Paul Blumenreich.* —

(3) (Urmare).

După ce toțĭ rĕspunseră cu „da" și se convinseră, că sigilulŭ e neatinsŭ, urmă deschiderea plicului și cetirea actului. Cuprinsulŭ sĕu era, afară de câteva frase secundare, următorulŭ:

„Am alesŭ ḑiua acésta, pentru ca sĕ iau ultimele disposițiunĭ, deórece averea mea disponibilă a ajunsŭ la cifra de 500,000 mărcĭ. Eventualele schimbărĭ se potŭ vedé în „cărticica" mea, care se află în scrinulŭ meu cu banĭ.

„Rude îndreptățite la moștenire nu lasŭ. Fiiulŭ surorei mele vitrege, Leopold Dahlmann, căruia voiam mai nainte sĕ-i lasŭ totulŭ, care se opuse cu încăpățînare intențiunilorŭ mele, nevoindŭ sĕ se facă neguțătorŭ, ci se aplică la studiulŭ drepturilorŭ, de-ocamdată nu mĕ gândescŭ la dênsulŭ. Décă însĕ elŭ totușĭ, până la etatea sa de 30 de anĭ, nu va veni nicĭ-odată în conflictŭ cu dreptulŭ esistentŭ, va puté sĕ recunóscă din scrisórea închisă și aclusă la testamentulŭ meu, că am avutŭ față de dênsulŭ bune intențiunĭ. Décă elŭ din vre-unŭ motivŭ óre-care nu va puté sĕ afle acéstă epistolă, séu după cele spuse n'ar avé îndreptățire la acésta, atuncĭ statulŭ sĕ desfacă epistola și sĕ purcédă după voința sa.

„Intrégа avere a mea o lasŭ comptabilului meu Wilhelm Bolten, ca rĕsplată, că mĭ-a fostŭ fidelŭ"....

La cuvintele acestea Bolten se clătină și tremurândŭ din totŭ corpulŭ, căḑù pe unŭ scaunŭ. Elŭ abia mai auḑì, că acestŭ testamentŭ mai conține încă o disposițiune finală, prin care lui, ca moștenitorŭ universală, i se impune datorința sĕ îngrijéscă până la mórte de cânele Bello.

Procurorulŭ și judele de instrucțiune, cărora încă de mai nainte le bătuse la ochĭ înfățișarea iritată a lui Bolten, schimbară o privire de înțelegere. Așa cum sta aicĭ moștenitorulŭ unei jumĕtățĭ de milionŭ, nu sĕmâna unui omŭ cuprinsŭ de bucuriă! Nicĭ o îndoiélă — acestŭ omŭ cunoscea séu presimțise cuprinsulŭ testamentului și nimenea decâtŭ dênsulŭ nu era, care sĕ fi sĕvêrșitŭ mórtea testatorului. Nimenea, afară de dênsulŭ, nu avea unŭ interesŭ la mórtea lui Augustŭ Soberski

După o oră Bolten fù arestatŭ.

Investigațiunea, condusă cu o conscientiositate penibilă, nu ajunse la nicĭ unŭ resultatŭ. Din orașulŭ universitarŭ din apropiere fură trimișĭ mai mulțĭ medicĭ la Neustadt, pentru ca sĕ facă o obducțiune a cadavrului lui Soberski. Și cuvêntŭ de cuvêntŭ fură adeverite hotărîrile medicului din Neustadt; bĕtrânulŭ de 73 de anĭ, fù lovitŭ de apoplexiă.

Se statori și aceea, cum a muritŭ cânele. Lesiunile de pe craniu arătau o lovitură séu o isbire cu unŭ obiectŭ tare. După câteva cercetărĭ ajunse mediculŭ tribunalului la presupunerea, că acéstă lovitură a fostŭ făcută cu mănunchiulŭ de chei, ce a fostŭ găsitŭ josŭ pe podinĭ. Și acum resultă o deslegare naturală.

Rĕposatulŭ, unŭ omŭ bănuitorŭ, care nu prea dormia multŭ, creḑuse, că aude unŭ sgomotŭ suspectŭ, luà mănunchiulŭ de chei de pe masa sa de nópte și se sculà ca sĕ afle causa sgomotului. Cu intențiunea acesta îlŭ turburase din somnŭ cățelulŭ spăriatŭ și în întunerecŭ Soberski isbi cu cheile pe câne în capŭ. Póte lovitura a fostŭ involuntară, provocată prin temerile, carĭ au causatŭ bătaia de inimă.

La acestea mai lipsia unŭ punctŭ de mânecare, că óre acusatulŭ avuse în adevĕrŭ cunoscință despre cuprinsulŭ testamentului. Trebuiră așaderă sĕ pue în libertate pe Bolten, ca pe unulŭ nebănuitŭ, și procedura fù sistată.

— — — — — — — — — —

Neustadt ar fi fostŭ érășĭ liniștitŭ décă mórtea lui Soberski n'ar fi adusŭ cu sine imediatŭ unŭ alŭ doilea casŭ de mórte.

Dómna Bolten, a cărei sănĕtate și așa era tare sdruncinată, a trăitŭ numai câteva ore după arestarea soțului ei.

Din închisórea preventivă eși nebănuitulŭ Bolten, atâtŭ de bogatŭ, dér totdeodată și atâtŭ de sĕracŭ și se duse într'unŭ institutŭ de vindecare, din causa nervilorŭ sĕi atâtŭ de tare sdruncinațĭ, prin evenimentele, carĭ s'au precipitatŭ cu așa mare iuțélă.

II.

„Vino, Muzi, vino cățălușule!" așa striga o tînĕră fată în larma de pe stradă.